

Недержавні пенсійні фонди: чи є майбутнє?

Накопичувальна система та НПЗ Недосконалість законодавчої бази, нерозвиненість організованого ринку цінних паперів, низький рівень фінансової обізнаності населення посилюють вплив кризових явищ на діяльність недержавних пенсійних фондів (НПФ).

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА **Накопичувальна система та НПЗ**

Недержавні пенсійні фонди: чи є майбутнє?

Нинішній рік став серйозним випробуванням для фондового ринку. Економічна криза та її наслідки захопили сьогодні не тільки підприємства, фінансові установи, а майже кожного українця. Падіння вітчизняного фондового ринку продовжується і несе суттєві загрози для інвесторів.

Недосконалість законодавчої бази, нерозвиненість організованого ринку цінних паперів, низький рівень фінансової обізнаності населення посилюють вплив кризових явищ на діяльність недержавних пенсійних фондів (НПФ).

Захист пенсійних накопичень та їх примноження за рахунок інвестиційного прибутку з метою здійснення майбутніх пенсійних виплат учасникам знаходиться в руках фінансових установ, які здійснюють управління активами НПФ. Отже, саме від того, як працюють ці установи, як будують відносини з фондом і як контролюються, значною мірою залежить спроможність фонду здійснювати пенсійні виплати.

Як будувати роботу НПФ та управляючих компаній в нових умовах? Які зміни в законодавстві необхідні? Як зберегти довіру інвесторів? На ці та інші важливі питання відповідають генеральний директор Української асоціації інвестиційного бізнесу Андрій Анатолійович Рибальченко та генеральний директор ТОВ «КУА АПФ «Українські фонди»

Тетяна Іванівна Захараш.

– Система недержавного пенсійного забезпечення як частина системи накопичувального пенсійного забезпечення ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб. В чому її переваги?

Т.І. Захараш: – По-перше, метою системи недержавного пенсійного забезпечення є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат за рахунок сформованих пенсійних накопичень. По-друге, вона дозволяє забезпечити формування нових джерел інвестиційних ресурсів для інвестування в різні сектори економіки, а також створити умови для додаткового стимулювання розвитку ринку капіталів, здешевлення кредитів та підвищення ліквідності фондового ринку.

– Яким чином гарантується виконання зобов'язань, взятих на себе НПФ?

Т.І. Захараш: – На нормативному рівні створена жорстка система гарантій захисту інтересів учасників недержавного пенсійного забезпечення:

- суворий контроль з боку держорганів;
- щорічний незалежний аудит діяльності НПФ;
- нагляд за діяльністю НПФ з боку Ради Фонду;
- розподіл функцій і розмежування коштів учасників;
- ліцензування діяльності всіх компаній, які обслуговують НПФ;
- диверсифікація інвестиційного портфеля;
- періодична звітність та оприлюднення інформації про діяльність Фонду.

– Сьогодні підприємства знаходяться у складній ситуації. Чи можуть вони припинити сплачувати пенсійні внески на користь своїх співробітників? Що відбувається у такому разі зі сплаченими коштами?

Т.І. Захараш: – Підприємство може тимчасово припинити сплачувати пенсійні внески, якщо це передбачено Пенсійним контрактом. У випадку, коли підприємство з будь-яких причин вирішило розірвати Пенсійний контракт, гроші, що обліковуються на індивідуальних пенсійних рахунках його працівників, залишаються власністю цих працівників. Вони можуть продовжити брати участь в НПФ або дочекатися настання пенсійного віку, передбаченого Пенсійним контрактом, після чого вони зможуть отримувати пенсійні виплати.

У будь-якому випадку незалежно від того, хто сплачував пенсійні внески на користь учасника НПФ, ці пенсійні внески, а також кошти, отримані внаслідок їх інвестування, є власністю такого учасника НПФ. І на відміну від пенсії, яка отримується із солідарної системи, пенсійні накопичення, сформовані в системі недержавного пенсійного забезпечення, успадковуються.

– Призначення Вас, пане Рибальченко, генеральним директором Української асоціації інвестиційного бізнесу дозволяє використати Ваш попередній досвід і держслужбовця, і бізнесмена. Які кроки здійснює Асоціація щодо вирішення сьогоднішніх проблем компаній, які здійснюють управління активами НПФ?

А.А. Рибальченко: – Розвиток цивілізованого ринку та створення умов для діяльності компаній з управління завжди були пріоритетними завданнями для Української асоціації інвестиційного бізнесу. Асоціація активно працює над запобіжними заходами щодо недопущення, насамперед, дефолтів за цінними паперами, які знаходяться у портфелях НПФ. Зменшення впливу кризових явищ буде здійснюватися шляхом запровадження нових фінансових інструментів, в тому числі державних, які матимуть плаваючу ставку доходності. Завдяки зусиллям УАІБ, яка своєчасно зреагувала на ситуацію у банківському секторі, пов'язану із заборону Нацбанку достроково повертати депозити, для відкритих інвестиційних фондів та пенсійних фондів було зроблено виняток і дозволено достроково розривати депозити.

Залишившись практично без фінансових надходжень, КУА, як і ринок цінних паперів загалом, відчувають сильний тиск кризових явищ. У цій складній ситуації деякі компанії можуть не витримати навантажень і будуть змушені піти з ринку. Тому разом зі створенням більш сприятливого середовища для всього бізнесу, УАІБ приділятиме особливу увагу компаніям, які потерпіли: для них розроблятимуться моделі коректного виходу з ринку, а також аналізуватимуться процеси, що відбуваються, щоб, за необхідності, захистити права та інтереси їхніх вкладників. Це надзвичайно важливо для збереження довіри і до інститутів спільного інвестування, і до НПФ, а також для їх майбутнього розвитку.

– Як вплинула криза на ринок недержавних пенсійних фондів та компанії з управління активами (КУА)?

Т.І. Захараш: – Криза найбільше вплинула не на вартість активів пенсійних фондів, як можна було очікувати, а на настрої учасників і вкладників. І ті, й інші нині стурбовані однією проблемою – виживанням, збереженням бізнесу, місця роботи або її пошуком. Песимістичні настрої відсувають турботу про своє пенсійне благополуччя на останнє місце – і роботодавці, і працівники в один голос стверджують: «Не до цього нині – вижити б!»

Всім зрозуміло, що криза тимчасова, а пенсійна реформа, турбота про майбутнє – постійні. Нині, як ніколи, необхідна підтримка держави відносно як роботи НПФ, так і подальшого розвитку пенсійної реформи. Це стосується як масштабної роз'яснювальної роботи про функціонування НПФ, подальшого реформування пенсійної системи, так і запровадження заходів, які допоможуть НПФ пережити кризовий період.

А.А. Рибальченко: – Не будучи кваліфікованим інвестором, населення країни сприйняло кризу як шокове явище. Ніхто не очікував, що за динамічним зростанням ринку, яке спостерігалось у попередні роки, особливо у 2007 році, відбудеться різкий спад і навіть падіння. Важко про це говорити, але, на жаль, нинішня ситуація примусить наших громадян усвідомити, наскільки ризикованим може бути цей ринок. А з іншого боку, це спонукатиме їх до глибшого розуміння механізмів, збереження та примноження коштів. Сьогодні КУА роблять все можливе для мінімізації ризику, пов'язаного не стільки з їхньою діяльністю, скільки з економічною ситуацією у світі і в Україні.

Інвестор має розумітися на основних принципах і механізмах, за якими відбувається робота на фондовому ринку. Сьогодні ми спостерігаємо надзвичайно низьку обізнаність пересічного українця у фінансових питаннях: це підтверджується і ситуацією у банківському секторі, і на ринку цінних паперів. Як показує досвід, в тих країнах, де фондові і фінансові ринки існують багато десятиліть, навіть століть, люди розуміють, що подібні кризові явища – тимчасові і не можуть тривати вічно. Через рік-два знову починається зростання. Я впевнений, що пересічний громадянин вже зрозумів, що ніколи не можна вкладати всі гроші в один фінансовий інструмент. Якщо дотримуватися диверсифікації, не піддаватися загальній паніці, втратам можна запобігти або зробити їх набагато меншими.

Т.І. Захараш: – Ще одна з основних причин зменшення приросту активів НПФ – зниження активності держави із просування пенсійної реформи. Ринок не одержує позитивних повідомлень щодо впровадження накопичувального рівня пенсійної системи й професійної пенсійної системи. Крім того, спостерігається практично повна бездіяльність Держфінпослуг у роз'яснювальній роботі про систему недержавного пенсійного забезпечення, а також існують складності з реєстрацією пенсійних фондів. Усе це й призвело до уповільнення росту ринку НПФ.

А.А. Рибальченко: – Безумовно, не можна не враховувати міжнародну фінансову кризу, яка відбилася й на українському фондовому ринку. Це зворотна сторона інтеграційних процесів вітчизняного ринку в міжнародну фінансову систему. Але насправді не все так погано. По-перше, українські НПФ мають досить можливостей для маневру при інвестуванні активів. По-друге, у багатьох фондів не минув строк настання вимог за диверсифікацією. Природно, у такій ситуації знайдуться НПФ, які покажуть незадовільну прибутковість. Не може бути так, щоб усім завжди було добре. За кожним падінням йде підйом і навпаки.

Не думаю, що було б доцільно виходити з акцій при такому стані фондового ринку. Тим більше, що НПФ інвестують не на короткі строки (півроку, рік), а на десятиліття. І якщо видався кризовий рік, то за ним повинні прийти роки підйому.

– Що очікує в майбутньому ринок НПФ?

Т.І. Захараш: – Саме криза в усій своїй красі змушує замислитися над забезпеченням своєї фінансової безпеки, особливо в пенсійному віці. Як ніколи гостро постають питання якнайшвидшого впровадження другого рівня пенсійної системи, професійної пенсійної системи, а також подальшого розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

А.А. Рибальченко: – Я вважаю, що найефективніший і швидкий спосіб нормалізувати ситуацію на ринку НПФ – реалізувати накопичувальний рівень через недержавні фонди. Тим більше, що Уряд і державні органи, наприклад, Мінпраці і Пенсійний фонд, підтримують цю ідею. Такий захід дозволить сформувати клас сильних внутрішніх інституціональних інвесторів. Без цього всі дії будуть носити половинчастий характер і не сприятимуть поліпшенню ситуації. Більше того, ми постійно будемо залежати від іноземних інвестицій замість того, щоб скористатися внутрішніми інвестиційними ресурсами.

Леся ЛУЗГІНА